

HANDLINGSVEILEDER – VOLD I NÆRE RELASJONER –

Nordre Land kommune
2019-2023

Alle personer som står i fare for, eller er utsatt for vold i nære relasjoner, skal oppleve å få den støtte og hjelp de trenger for å få en trygg livssituasjon uten vold. Handlingsplanen skal være et verktøy som bidrar til å sikre et tilbud som er kunnskapsbasert og samordnet.

Innhold

Forord.....	3
Innledning.....	4
Bakgrunn og prosess	5
Mål.....	6
Overordnet mål	6
Delmål.....	6
Forankring	6
Definisjoner	7
Ulike typer vold	7
Tjenester.....	8
Formelle bestemmelser.....	11
Opplysningsplikt	11
Meldeplikt	11
Avvergeplikt.....	11
Opplysningsrett og taushetsrett	11
Helsepersonell og taushetsplikten	12
Rutiner og beredskap	12
Tiltak	13
Evaluerings	15
Lurer du på noe eller trenger du hjelp?	16
Nyttige telefonnumre.....	16
Nyttige lenker.....	16
Referanser	17
Lovverk	17
Øvrig litteratur.....	18
Planverk, avtaler, meldinger, veiledere og rapporter	18
Kartleggings skjema - vold i nære relasjoner	20

Forord

Vold i nære relasjoner er et betydelig problem i alle landets kommuner. Det kommunale tjenesteapparatet er pålagt et stort ansvar og er viktige aktører for å nå visjonen om nulltoleranse for vold. Når vold avdekkes skal det kommunale tjenesteapparatet kunne bidra med riktig hjelp til rett tid og ha et godt samarbeid med aktører også utenfor de kommunale tjenestene. Arbeid mot vold i nære relasjoner er sektorovergripende og har særlige utfordringer som kommunen må sikre helhetlige tiltak overfor.

Med dette som bakteppe har ledere i Helse- og omsorgsgruppene i Gjøvikregionen gått sammen om å utarbeide en interkommunal strategi- og handlingsplan for kommunene Østre Toten, Vestre Toten, Søndre – og Nordre Land. Gjennom samarbeid og samordning skal det sikres bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser i hele regionen. Med felles mål, regionale og kommunale tiltak vil arbeidet bli systematisert og kvalitetssikret, noe som igjen fører til økt handlingskompetanse. Med denne [felles handlingsplanen](#) setter kommunene arbeid mot vold i nære relasjoner på dagsorden, slik at vi når målsettingen om å kunne forebygge, avdekke og stoppe vold i nære relasjoner mot personer i alle aldre i vår region. Dette dokumentet legger føringer for handlingsplanen for Nordre Land, og de to dokumentene må dermed ses i sammenheng.

Innledning

Vold i nære relasjoner handler om vold der voldsutøver og voldsutsatt er knyttet til hverandre ved nære familiebånd, står i et avhengighetsforhold til hverandre eller på annen måte betyr mye for hverandre i hverdagen. Isdal (2000) definerer vold i nære relasjoner som enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.

Vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig (Vista Analyse, 2012).

God hjelp og behandling til rett tid kan motvirke de alvorlige konsekvensene av vold. Et viktig mål med handlingsplanen mot vold i nære relasjoner er å forebygge og iverksette gode hjelpetiltak, både for voldsutsatte og voldsutøvere. Det fremheves også som viktig at vi arbeider målrettet og kunnskapsbasert, setter oss treffsikre forebyggende mål og samarbeider på tvers i arbeidet med å bekjempe vold. Omfattende forskning viser at vold i nære relasjoner, enten det er å være vitne til vold eller å bli utsatt for direkte vold, seksuelle overgrep eller mobbing, kan føre til omfattende negative konsekvenser på kort og lang sikt. Vold i nære relasjoner, enten det er mot barn, unge, voksne eller eldre, er derfor en folkehelseutfordring. I tillegg til de helsemessige konsekvensene, vet vi at vold i nære relasjoner også har store sosiale konsekvenser. Den enkeltes mulighet til å delta aktivt i samfunnet reduseres, og kan blant annet føre til isolasjon, tap av selvfølelse og selvtillit, økonomiske problemer og arbeidsledighet. Vold som foregår i nære relasjoner medfører noen særlige utfordringer. Det kan være vanskelig å anmelde en nærstående, og den utsatte kan heller velge å skjule volden. Det gjør det utfordrende å avdekke og stoppe volden, og å hjelpe partene. Både de helsemessige konsekvensene og omfanget av vold i nære relasjoner, tilsier at vi står overfor et alvorlig folkehelseproblem. Folkehelsearbeidet omfatter både helsefremmende og forebyggende arbeid. Helsefremmende arbeid omhandler hvordan folk er i stand til å bedre og bevare sin helse. Det forebyggende arbeidet er tiltak som rettes mot å redusere sykdom eller skader, og/eller risikofaktorer som bidrar til sykdom, skader eller for tidlig død. Folkehelsearbeidet skal ifølge folkehelseloven være systematisk, langsiktig og kunnskapsbasert.

Denne handlingsveilederen skal være et verktøy til hjelp når situasjoner oppstår der det kan være fare for eller mistanke om vold, og et verktøy som skal avverge at vold skjer eller der bruk av ulike former for vold blir avdekket. Veilederen skal også vise til viktige prosedyrer og rutiner som skal følges når situasjoner av denne karakter oppstår. Den skal styrke og samordne innsatsen både mellom berørte parter, frivillig sektor og offentlige tjenester.

Bakgrunn og prosess

I 2014 fikk Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i oppdrag av Stortinget å utføre forskning omkring vold i nære relasjoner. I forskningsresultatene som forelå rundt årsskiftet 2017 -2018 klarte de å skille ut fem hovedgrupper av tiltakstyper som synes å være effektive. Disse er som følger:

1. Tiltak som kan forebygge og avdekke vold i nære relasjoner
2. Målrettede tiltak mot særlig utsatte barn
3. Omfattende programmer som går over tid
4. Løfte nabolag med dårlige levekår
5. Økt forskning på hva som virker

Nordre Land kommune har valgt å basere handlingsveilederen på tiltak som kan forebygge og avdekke vold i nære relasjoner (1), målrettede tiltak mot særlig utsatte barn (2), og programmer som går over tid (3). Tiltak knyttet til punkt 4 vil vurderes ved behov. Punkt 5 dekkes opp av forskningsinstitusjoner, slik som NOVA, og kommunen må tilpasse tiltakene etter resultater fra slik forskning.

Prosjektgruppe for den interkommunale strategi- og handlingsplanen har bestått av representanter fra de fire kommunene. Fra Nordre Land deltok SLT-koordinator og enhetsleder for psykisk helse og rus i oppstarten av arbeidet med planen for perioden 2016-2019.

Det er nå påbegynt planprosess for å revidere den interkommunale planen. Så langt har kommunepsykolog og SLT-koordinator representert Nordre Land, da ansvaret for utvikling av handlingsveileder for Nordre Land kommune har vært tildelt disse. Prosessen er gjennomført i samarbeid med andre kommunale aktører, frivillighetssentralen og politiet. Det er flere bidragsyttere som har lang erfaring, høy kompetanse og mye kunnskap om vold i nære relasjoner.

Planverk og dokumenter som ligger til grunn for veilederen

- Kommuneplanens samfunnsdel
- Tiltaksplan for folkehelse
- Ungdata undersøkelsen
- Regjeringens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014 – 2017; «Et liv uten vold»
- Regjeringens tiltaksplan mot vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom 2014 – 2017; «En god barndom varer livet ut»
- Regjeringens strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom 2014–2017; «Barndommen kommer ikke i reprise»
- St.meld.nr.15, Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner 2012–2013; «Det handler om å leve»

- Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2013 – 2016
- Veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner, Justis- og politidepartementet, 2008
- Vedrørende beredskapsråd og vold i nære relasjoner/vold og seksuelle overgrep mot barn i et samfunnssikkerhetsperspektiv. Justis- og beredskapsdepartementet 2016.
- FNs verdenserklæring om menneskerettigheter
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)
- FNs barnekonvensjon

Mål

Overordnet mål

Kommunen skal styrke handlingskompetansen til å kunne forebygge, avdekke og stoppe vold i nære relasjoner mot personer i alle aldre. I tillegg til kunnskap krever dette mot, vilje, trygghet og evne til å handle. Veilederen skal sikre etablering og samordning av tiltakene som er rettet mot både voldsutsatt og voldsutøver. Kommunen er pliktig til å ha prosedyrer for varsling ved kunnskap eller mistanke om alle former for vold. Veilederen skal sikre etablering og samordning av tiltakene.

Delmål

- Alle ansatte i kommunen skal ha kunnskap på området
- Sikre nødvendig kompetanse blant kommunalt ansatte
- Utarbeide og implementer rutiner for forekomst og kartlegging, med tanke på registrering, oppfølging og evaluering
- Benytte evidensbaserte tiltak i arbeidet med å forebygge og avdekke vold i nære relasjoner
- Gjennomføre systematisk registrering og evaluering av aktuelle tiltak

Forankring

Arbeidet må forankres på ledernivå slik at de som jobber i førstelinjen har klare retningslinjer for hvordan de skal agere. Skal vi lykkes i arbeidet med å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner og vold og seksuelle overgrep, er det av avgjørende betydning at dette temaet kommer på dagsorden i den øverste politiske og administrative ledelsen i kommunene.

Ledelsen i kommunen har ansvar for å følge opp, fordele oppgaver og implementere tiltakene i samarbeid med ansvarlig for veilederen; sikre at tiltak som krever det, kommer inn i budsjett og årsplaner.

Handlingsveilederen er forankret i kommunens forutsetninger, ressurser og behov for tiltak. En hovedutfordring er ofte å se behov, konkrete målsettinger og nødvendig tjenestetilbud innenfor temaområdet «vold i nære relasjoner» i sammenheng.

Definisjoner

Ulike typer vold

Fysisk vold er enhver handling som skader eller kontrollerer et menneske. Det kan være slag, spark, dytting, lugging, biting, knivstikking, brennemerking, kveletak eller angrep med ulike gjenstander. All fysisk mishandling inneholder også psykisk mishandling. Drap/forsøk på drap er ekstreme former for fysisk vold.

Psykisk vold er all bruk av ord, stemme eller handling eller mangel på handling som kontrollerer, skader eller krenker en annen. Det kan være utskjelling, direkte trusler, indirekte trusler, isolering, gjentatt sårende kritikk, ignorering, ydmykkelser, utagerende sjalusi, framsetting av uriktige anklager og «forhør».

Seksuell vold er vold som utføres for å krenke, ydmyke eller kontrollere et annet menneske. Det kan for eksempel være uønsket seksuell berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger, påtvunget seksuell aktivitet med andre og påtvunget seksuell aktivitet mens andre ser på. Den seksuelle volden er svært psykisk nedbrytende fordi den rammer det mest private hos et menneske.

Latent vold er vold som virker i kraft av sin mulighet. I nære relasjoner der det har forekommet vold, kan den latente volden utvikle seg til å bli den dominerende voldsformen. Risiko for ny vold kan styre alt den voldsutsatte gjør uten at det foreligger noen aktiv trussel. Det å ha opplevd vold gjør at en vet at det kan skje igjen.

Materiell vold går ut over ting og gjenstander. Dette inkluderer for eksempel å knuse eller ødelegge vinduer og dører, kaste gjenstander (på noen), ødelegge ting andre er glade i/som betyr noe for dem, rive i stykker klær, kaste og rasere inventar. Særlig hvis vedkommende tidligere har utøvd fysisk vold, vil den materielle volden virke skremmende og lammende.

Usunn kontroll oppstår når noen krever kontroll over deg og livet ditt. Kontrollen kan dreie seg om tid, aktivitet, økonomi, informasjon, sosial kontakt, påkledning, atferd og vaner. Kontrollen skjer også ofte i form av utspørring eller «forhør».

Digital vold gjennom sosiale medier er et økende problem som følge av økende bruk av sosiale medier. I en europeisk studie fra 2015, som omhandler vold i nære relasjoner blant ungdommer; svarer 38 % av jentene i Norge at de har opplevd digital vold, mens 20 % av guttene hadde opplevd det samme (<http://stiritup.eu/>). Digitale medier kan brukes til mobbing, trusler, utstøting og ulike straffbare handlinger. Den største forskjellen på tradisjonell mobbing og digital mobbing er at sistnevnte kan utføres anonymt og ofte via offentlige medier.

Mobbing er når en person gjentatte ganger og over tid utsettes for negative handlinger. Dette kan dreie seg om trakassering, plaging, utfrysing, sårende erting og lignende. Det er typisk for situasjonen at den utsatte ikke er i stand til å forsvare seg. Når det gjelder barn/ unge, viser undersøkelser at det i gjennomsnitt er én til to elever i hver klasse som utsettes for mobbing. Alle kan bli utsatt for mobbing og mobbing rammer forholdsvis tilfeldig; både de sårbare – og de misunnelsesverdige pene og flinke som utmerker seg positivt på skolen eller i idrett etc.

Æresrelatert vold handler om vold mot et individ som er medlem i et samfunn med patriarkalsk struktur med kollektivt verdisett. Æresrelatert vold kan utarte seg på mange ulike måter, som trusler, utstøtelse, frihetsberøvelse, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, drap, samt å bli presset til selvmord. Målet med æresrelatert vold er å forhindre ærestap eller å gjenopprette tapt ære til storfamilien.

Prostitusjon/trafficking handler om personer som utsettes for menneskehandel. Menneskehandel innebærer grove brudd på menneskerettighetene.

Tjenester

Alle ansatte i alle tjenester har ansvar for å forebygge, avdekke og stoppe vold. De kommunale hjelpetjenestene skal bidra til at voldsutsatt, voldsutøver og andre berørte får et tilrettelagt og helhetlig hjelpetilbud. På kommunens hjemmeside finner du en oversikt over kommunale tjenester, andre offentlige tjenester og noen frivillige tjenester.

I tillegg kan følgende tilby tjenester og iverksette tiltak for målgruppen:

Politiet

Politiets innsats er helt avgjørende for å lykkes i arbeidet for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner. Politiets oppgave er å forebygge, beskytte, etterforske og iverksette saker som omhandler vold i nære relasjoner. Politiets arbeid vil i seg selv ha en forebyggende effekt. Politiet kan bidra med beskyttelsestiltak for voldsutsatte: Mobil voldsalarm, besøksforbud, kontaktforbud ved dom, omvendt voldsalarm ved dom, adressesperre, samt bistå ved relokaliseringer. Det er i tillegg opprettet siviltjeneste til kriminalitetsutsatte – SKU (Støttesenter for kriminalitetsutsatte), som bistår og støtter enkeltpersoner.

Legevakt

Alle kommuner i Norge har en legevaktordning for øyeblikkelig helsehjelp hele døgnet. Når du ringer 116 117 kommer du i kontakt med legevaktsentralen i området der du oppholder deg.

Barnevernvakt

Barnevernvakta besvarer henvendelser, utenfor ordinær kontortid, fra barn, unge og andre som er bekymret for at barn og unge befinner seg i en krisesituasjon. Barnevernvakta er en «passiv vakt» utenfor barneverntjenestens kontortid på ukedager. På ettermiddag og kveld fredag og lørdag har Barnevernvakta aktiv tjeneste. Mer informasjon kan finnes på Nordre Land kommunes hjemmeside.

Krisesenter

1.januar 2010 trådte Lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova) i kraft. Loven pålegger alle kommuner å være tilknyttet et krisesentertilbud. Kommunene skal sørge for et godt og helhetlig tilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Krisesenteret har en spesiell oppgave med å ivareta voldsutsatte sin trygghet og sikkerhet i en spesielt sårbar og vanskelig livssituasjon. Krisesenteret er et lavterskeltilbud som er åpent hele døgnet hele året, med en personalgruppe med høg og flerfaglig kompetanse. Krisesenteret er døgnåpent, tjenesten er gratis og ingen henvisning er nødvendig.

Familievernkontor

Familievernet er et tilbud til mennesker med ulike typer samlivs- og relasjonsproblemer. Par og familier med samlivsproblemer eller høyt konfliktnivå etter brudd har behov for rask hjelp av høy kvalitet uavhengig av bosted. Familievernkontoret skal ha et tilbud av høy kvalitet for personer utsatt for vold i nære relasjoner. Tilbudet er gratis, og det er ikke nødvendig med henvisning. Både enkeltpersoner, par og familier kan ta kontakt. Familievernkontoret foretar de fleste meklingene ved

samlivsbrudd og foreldrekonflikter, alle par med barn under 16 år må gjennomføre mekling ved samlivsbrudd. Familievernkontoret kan tilby veiledning og kurs omkring sinnemestring.

Overgrepsmottak

Sykehuset Innlandet har overgrepsmottak på sykehuset på Gjøvik??

DPS – ambulant akutteam

DPS - Ambulant akutteam yter rask, tidsavgrenset intervensjon og skal bistå pasienter, pårørende, kommunehelsetjenesten og andre i håndtering av akuttpsykiatriske saker. De utgjør et lavterskeltilbud, som ikke er avhengig av legehenvising. Det vil si at alle som er berørt av akutte psykiske -helseproblem/ -krise kan ta direkte kontakt med Ambulant akutt-team. Gir tilbud til alle kommuner i vår region.

BUP

Poliklinikk for psykisk helsevern for barn og unge (BUP) gir tilbud til barn og ungdom fra 0 til 18 år. BUP skal være med på å legge til rette for at barn og unge som har utfordringer med tanker, følelser og atferd skal få et godt og helhetlig tilbud. Dette innebærer også å legge vekt på de positive sidene ved barnet/ungdommen. Tilbudet er tverrfaglig og det legges stor vekt på deltakelse fra pårørende og andre viktige personer for pasienten der dette kan være til nytte.

Habiliteringstjenesten

Personer med funksjonsnedsettelse er en svært sårbar gruppe når det gjelder risiko for å bli utsatt for vold i nære relasjoner. I disse situasjonene vil habiliteringstjenesten være en svært viktig etat for å få viktig og riktig hjelp.

Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO)

Senteret er et lavterskeltilbud som holder til på Gjøvik. Brukere kan delta på aktiviteter sammen med ansatte og andre brukere av senteret. Brukere kan få enesamtaler med en fagperson med kunnskap om seksuelle overgrep, hjelp til selvhjelp og traumesensitiv omsorg. Senteret driver utstrakt gratis undervisningsvirksomhet til fagpersoner, ungdomsskoleelever og avgangselever i VGS i fylket. De tilbyr også veiledning av faggrupper og privatpersoner i enkeltsaker om seksuelle overgrep.

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår for å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder og er en gratis tjeneste.

IMDI

Integrerings – og mangfolds direktoratet (IMDI-midt) er gjennomføringsorgan for integreringspolitikken, og er underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. IMDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gir råd og veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold og kontroll. Kompetanseteamet administrerer botilbudet for unge utsatt for æresrelatert vold.

Røde-kors telefonen

Nasjonal informasjonstelefon om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold for foreldre, utsatte og hjelpeapparatet. Innringer kan være anonym. Har hjelpe- og oppfølgingstilbud. Tilbyr undervisning, råd og veiledning, samt bistår i familiekonflikter og gir råd.

Dinutvei.no

Nettportalen dinutvei.no gir informasjon til utsatte for vold, overgrep og voldtekt, pårørende og bekymrede, de som utøver vold og til fagpersoner. dinutvei.no gir oversikt over hjelpetilbud over hele landet. Her finner du også fagstoff og en spørsmål og svar-tjeneste hvor du kan stille spørsmål og få svar anonymt.

NAV

NAV tilbyr tjenester du tidligere fikk fra NAV arbeid, NAV trygd og kommunes sosialtjeneste. NAV ønsker å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad. De ønsker å bidra til et inkluderende samfunn med muligheter for alle de som kan og vil. NAV utfører følgende tjenester: Veiledning og oppfølging av arbeidssøkere. Oppfølging og bistand til sykemeldte og dens arbeidsgiver. Råd og veiledning i forbindelse med søknader om barnetrygd og grunn- og hjelpestønad. Råd og veiledning i bidragsaker. Råd og veiledning for å bidra til økonomisk trygghet, herunder vurdere økonomisk sosialhjelp. Økonomisk rådgivning/gjeldsrådgivning. Husbanktjenester som boligtilskudd og bostøtte, samt tilbud om midlertidig bolig (nødsituasjon).

Fylkestannlegen

Fylkeskommunen sitt samfunnsoppdrag på tannhelsefeltet er å organisere forebyggende tiltak og gi et regelmessig og oppsøkende tilbud om tannhelsetjenester til prioriterte grupper i befolkninga. Den offentlige tannhelsetjenesten i Oppland skal sørge for hjelp til hele befolkningen som bor eller oppholder seg i fylket. De gir gratis tannhelsetjenester til barn og ungdom 0-18 år, psykisk utviklingshemmede, eldre og uføre i institusjon og hjemmesykepleie. I tillegg får 19-20 åringer tilbud om undersøking og tannbehandling til 25% av offentlige takster. Klinikkene gir også tilbud til voksne betalende pasienter.

Mobbeombudet i Oppland

Mobbeombudet skal støtte og veilede slik at barn og elever, fra barnehage til og med 10.klasse, får ivaretatt sine rettigheter til et godt psykososialt miljø i barnehage og grunnskole. Mobbeombudet skal samarbeide med elev- og lærlingeombud for videregående opplæring for å ivareta barna, elevens og lærlingens rett til et trygt og godt skole- og læringsmiljø fra barnehage til fullført videregående opplæring.

Mobbeombudet er innført i alle landets fylker og jobber skal jobbe etter et nasjonalt mandat. Oppgavene er blant annet å:

- ivareta elevens rett til et trygt og godt skole- og læringsmiljø
- formidle og informere om elevenes rettigheter til et godt psykososialt miljø, jfr. Opplæringslovens §9a
- støtte og veilede i saker om psykososialt miljø
- bidra til dialog og god tverrfaglig oppfølging
- være en døråpner til hjelpetjenester
- veilede i saksgang

Alternativ til vold

ATV har 30 års erfaring med behandling for mennesker som bruker aggresjon og vold mot sine nærmeste. Vi vet det kan være vanskelig å be om hjelp. I individuell behandling og gruppebehandling sammen med andre som sliter med de samme problemene kan man bli klokere på seg selv og finne gode alternativer til vold.

ATV tilbyr også hjelp til de som er utsatt for volden. Tilbudet til utsatte ser noe ulikt ut fra kontor til kontor.

Formelle bestemmelser

Opplysningsplikt

Du har opplysningsplikt hvis barnevernet ber om opplysninger i en sak hvor de har mistanke om omsorgssvikt, fysisk mishandling, seksuelle overgrep m.m., jf. Opplæringsloven § 15-3 og Barnehageloven § 22.

Meldeplikt

Ved meldeplikt gjelder det samme som ved opplysningsplikt, med den forskjell at det er DU som må ta initiativ og melde fra hvis du har en mistanke om omsorgssvikt eller overgrep.

Avvergeplikt

«Avverge» vil si å forhindre en eventuell framtidig straffbar handling. Du har ikke plikt til å melde fra om straffbare handlinger som allerede er utført. Avvergeplikten gjelder generelt, der du vet med sikkerhet – eller anser det som mest sannsynlig – at en person vil foreta seksuelle overgrep, påføre noen alvorlig skade (inkludert alvorlig psykisk mishandling) eller ta livet av et annet menneske, jf. Straffeloven § 196. Det finnes også en mer spesiell form for avvergeplikt som omhandler mistanke om snarlig kjønnslemlestelse av jenter og kvinner, jf. Straffeloven § 284. Ved avvergeplikt kan du straffedømmes for å unnlate å varsle til politiet.

Opplysningsrett og taushetsrett

Med opplysningsrett og taushetsrett menes muligheten for å formidle eller unnlate å formidle opplysninger til andre. Eksempelvis vil du bruke din opplysningsrett når du har samtykke fra en myndig voksen eller foresatt til å videreformidle noe om et barns situasjon. Da dette er en rett og ikke en plikt, kan du i slike tilfeller velge om du vil gi informasjon eller ikke. Hvis det er nødvendig for å ivareta skolen eller barnehagens oppgaver og ansvar, kan det unntaksvis også gis opplysninger videre til samarbeidende offentlige instanser. Et eksempel er å rådføre seg med barnevernet i saker hvor man ikke er sikker på om det er tilstrekkelig grunnlag for bekymringsmelding, jf.

Forvaltningslovens § 13b. nr. 5. Ved behov for å politianmelde uakseptabel adferd fra foreldre, kan Forvaltningslovens § 13b. nr. 6 benyttes. Tilsvarende gjelder andre forvaltningsorganer som ikke er

helserelatert, men unntak kan forekomme, som f.eks. Lov om sosiale tjenester i NAV. Domstolene og Påtalemyndigheten regnes ikke som Forvaltningsorganer og har derfor egne regler.

Helsepersonell og taushetsplikten

Som helsepersonell har du en pålagt, lovfestet taushetsplikt. Grunnelementet i denne er forbudet mot å gi opplysninger om din pasient til andre. Hvis du som helsepersonell fraviker eller bryter taushetsplikten uten å være innenfor de lovlige rammer som er nevnt ovenfor kan det medføre straffereaksjoner i form av bot eller fengsel. I noen tilfeller må du fravike taushetsplikten. I andre tilfeller har du rett, men ikke plikt til å fravike taushetsplikten. Da vil enten opplysningsplikt, meldeplikt, avvergeplikt, taushetsrett og opplysningsrett være gjeldende.

Du har **opplysningsplikt** hvis barnevernet ber om opplysninger i en sak hvor de har mistanke om omsorgssvikt, fysisk mishandling, seksuelle overgrep m.m., jf. Helsepersonelloven § 33. Dette gjelder også spørsmål vedrørende en gravid kvinne som helse- og velferdstjenesten mistenker for å innta alkohol eller andre rusmidler som kan være til skade for fosteret, jf. Helsepersonelloven § 32. Det samme gjelder for **meldeplikt**, med den forskjell at det er DU som må ta initiativ og melde fra hvis du har en mistanke om omsorgssvikt og overgrep mot barn eller potensiell skade på foster.

Opplysningsrett og taushetsrett gir deg muligheten til å formidle eller unnlate å formidle opplysninger til andre. Eksempelvis vil du bruke din opplysningsrett når du har samtykke fra din pasient til å videreformidle noe om hans eller hennes situasjon. Men fordi dette er en rett og ikke en plikt, kan du i slike tilfeller velge om du vil gi informasjon eller ikke. Unntaksvis kan det også formidles opplysninger til samarbeidspartnere uten pasientens samtykke. Dette gjelder når fare for alvorlig helseskade vurderes som stor, samtidig som du er i tvil om situasjonen er alvorlig nok til å benytte reglene om avvergeplikt, jf. Helsepersonellovens § 23 nr. 4.

Rutiner og beredskap

Ved voldsepisoder og konkret informasjon om at barn eller voksne utsettes for vold skal politiet kontaktes, jfr. avvergeplikten i Straffelovens § 139. Avvergeplikten har til hensikt å forhindre nye og alvorlige voldsepisoder og går foran andre lovverk, som blant annet taushetsplikten.

Kartleggingskjema – Vold i nære relasjoner, skal benyttes i tilfeller der vold oppdages og avdekkes (vedlagt).

Tiltak

Delmål	Tiltak	Metode	Ansvar	Tid
Handlingsveilederen er kjent og forankret i hele organisasjonen	Presentere veilederen på ledermøte	Gjennomgang av veileder, med spesielt fokus på tiltak	Rådmannen	
	Veilederen skal implementeres hos alle ansatte i organisasjonen	Bruke presentasjon på personalmøte. Nyansatte orienteres om veilederen i opplæring.	TO-ledere	
Alle enheter skal ha prosedyrer som er kjent og kvalitetssikret	Utarbeide og implementere rutiner og samarbeidsavtaler i hver enhet.	Leder og ansatte kartlegger status og behov, prosess med dekkende prosedyrer som resultat. (Rutinemessige spørsmål knyttet til vold som en del av kartleggingen i barnehage, skole, helsestasjon, eldreomsorg, psykisk helse, NAV osv.) Felles kartleggingsskjema for SLK, ØT, VT og NLK (vedlagt).	Tjenestoområdeledere	
Øke ansattes kunnskap og forståelse om vold i nære relasjoner	For eksempel felles kursrekke ved RVTS, fagdager	Kursing av ansatte i ulike tjenester om lovverk, spesielle utfordringer, kjennetegn, etc. fra svangerskap til eldre.	RVTS administrerer og arrangerer Tjenestoområdeledere koordinerer deltakelse og påmelding. Felles forståelse gjennom kompetansedeling og samhandling	
Øke innbyggernes kunnskap om vold i nære relasjoner og hvem som kan hjelpe	Undervisning, informasjon, fagdager.	Undervisning til ungdomstrinnet, voksenopplæringen, frivillige lag og organisasjoner.	SMISO	
		Informasjon til foreldre i barnehage og skole	Enhetsledere i barnehage og skole	
		Informasjon til eldre	Helse og omsorg	

		Enhetene står fritt til å gjennomføre andre tiltak i tillegg. <hr/> Legge ut/ spre brosjyre	Alle enheter	
Målettede tiltak for særlig utsatte barn/unge	Fange opp risikofaktorer så tidlig som mulig <hr/> Utarbeide tiltak ut fra de utfordringene man står overfor til enhver tid, og benytte tiltaksplaner	Tverrfaglig samarbeid, samtykkeskjema <hr/> Benytte kompetansen som finnes, og de verktøyene som er kjent (Cos-P, Mitt valg, VIP)	Alle enheter	
Økt samarbeid og samhandling	Ansatte skal gjøres kjent med samarbeidsavtaler og rutiner som skal brukes aktivt i enhetene ved oppståtte saker. Dette gjelder alle kommunale enheter, fastleger og NAV. Rutinene skal innbefatte samhandling ved behov rundt enkeltsaker <hr/> Etablere tverrfaglig kompetanseteam på tvers av tjenestene, der Krisesenteret, Smiso og andre kan delta ved behov	Personalmøter, nyansatte orienteres. Gjennomgås hvert kvartal <hr/> Møteplan. Utarbeide rutine for oppmelding av sak.	TO-ledere, avdelingsledere <hr/> Koordinator	
Tiltak for voldsutøvere	Alternativ til vold /sinnemestring	Utvikle tilbud til voldsutøvere, med mål om atferdsendring. Vurdere muligheten for interkommunalt samarbeid i forhold til kompetanseheving.	Kommunepsykolog i samarbeid med spesialisthelsetjeneste (lokalt administrativt samarbeidsutvalg)	

Evaluering

Handlingsveilederen skal rulleres årlig med en enkel gjennomgang av, der det gjøres eventuelle endringer, basert på evaluering, lokale tilpasninger og nye nasjonale føringer.

NOVA presenterer videre forskning og evaluering av tiltak på området innen 2023. Veilederen må ses i sammenheng med disse resultatene.

Felles kartleggingsskjema (vedlagt) for SLK, ØT, VT og NLK skal benyttes for å dokumentere arbeidet med vold i nære relasjoner. Tiltak skal kontinuerlig vurderes.

Vedlegg: kartleggingsskjema for evaluering, dokumentasjon og kartlegging av omfang.

Lurer du på noe eller trenger du hjelp?

Nyttige telefonnumre

Politiet: 02 800

Legevakt: 116 117

Barnevernvakten: 02800

Barnas alarmtelefon: 116111

Krisesenteret: 611 75 560

Familievernkantoret: 466 17 150

Overgrepsmottaket: 915 06 200

Ambulant akutteam: 915 06 200

BUP: 915 06 200

Habiliteringstjenesten: 915 06 200

SMISO: 611 71 400

Konfliktrådet: 227 77 210

IMDI: 241 68 800

Røde-kors telefonen: 815 55 201

NAV: 55 55 33 33

Fylkestannlege: 612 89 000

Mobbekområdet: Eva.bueie.nygard@oppland.org , telefon: 404 08 611

Nyttige lenker

<http://barnevernvakten.no/>

<https://www.116111.no/ungdom-13-18/> Alarmtelefon for barn og unge

<https://www.ung.no/> Offentlig og kvalitetssikret informasjon for ungdom

<http://www.statensbarnehus.no/> Et tverrfaglig kompetanse hus. Kan ringes for veiledning

<http://www.littsint.no/> Sinnemestring for foreldre

<https://www.smiso-oppland.no/> SMISO Oppland

<https://dinutvei.no/> Nasjonal nettportal/veiviser ved vold og overgrep, NVKTS

<http://www.vernforeldre.no/>

https://www.bufdir.no/Documents/Vernmotovergrep.no/SEKSUELLE_OVERGREP_VEILEDER.pdf Vern for voksne personer med utviklingshemming for å bli utsatt for seksuelle overgrep.

<http://atv-stiftelsen.no/behandlingstilbud/> Tilbyr behandling og terapi for voldsutøvere.

<https://politiet.no/kriminalitetsutsatt> Støttesenter for kriminalitetsutsatte.

Referanser

Lowerk

Lowerk Lov om barnehager (barnehageloven), Kunnskapsdepartementet (2016)

Lov om barneverntjenester (Barnevernloven), Barne- og likestillingsdepartementet (1992)

Lov om barn og foreldre (barnelova), Barne- og likestillingsdepartementet (2016)

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven), Justis- og beredskapsdepartementet (2016)

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven), Helse- og omsorgsdepartementet (2011)

Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016)

Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven), Helse- og omsorgsdepartementet (2016)

Lov om straff (straffeloven), Justis- og beredskapsdepartementet (2015)

Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven), Justis- og beredskapsdepartementet (2001)

Lov om folketrygd (folketrygdloven), Arbeids- og sosialdepartementet (2016)

Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova), Justis- og beredskapsdepartementet (2015)

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova), Kunnskapsdepartementet (2016)

Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven), Justis- og beredskapsdepartementet (2016)

Forskrift om en verdig eldreomsorg (verdighetsgarantien), Helse- og omsorgsdepartementet (2010)

Lov om kommunale krisesentertilbud (Krisesenterlova), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009)

Internkontroll i kommunalt krisesentertilbud jfr. Krisesenterlova, veileder for kommunen Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010)

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven), Arbeids- og sosialdepartementet (2015)

Lov om vergemål (vergemålsloven) Justis- og beredskapsdepartementet (2013)

Lov om folkehelse Helse- og omsorgsdepartementet (2012)

Øvrig litteratur

Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp, Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (2011)

Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle, Øverlien, C. & Sogn, H. (2007)

Meningen med volden, Per Isdal, Kommuneforlaget (2000)

Mord-selv mord i nære relasjoner, Karen Galta, Siri Olsen, Gustav Wik, Universitetsforlaget (2005)

Vold og voldtekt i Norge, En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv, nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2014)

Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner. Barnevernstjenestens møte med barn og unge som opplever vold i hjemmet.. Kap. 15. s. 183-199. Carolina Øverlien (red.), Mona-Iren Hauge (red.), Jon-Håkon Schultz (red.) Universitetsforlaget (2016)

Politiet og familievolden, Geir Aas (2014)

Planverk, avtaler, meldinger, veiledere og rapporter

[Et liv uten vold, Handlingsplan mot vold i nære relasjoner](#) (2014 – 2017), Justis- og beredskapsdepartementet

[Vold i nære relasjoner – veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner](#), Justis og politidepartementet (2010)

[Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, det handler om å leve](#), St.meld. 15 (2012 – 2013)

[Barndommen kommer ikke i reprise, Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom](#) (2014 – 2017). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

[Du ser det ikke før du tror det](#) (2013). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet

[Våge å se. Våge å spørre. Tørre å handle. Veileder- hjelp ved vold i nære relasjoner, Norsk Krisesenterforbund](#) (2013)

[Kommunale helse- og omsorgstjenesters arbeid med vold i nære relasjoner](#)

[Nasjonalt faglig retningslinje for svangerskapsomsorgen – hvordan avdekke vold](#), Helsedirektoratet (2014)

[Veileder i fødselshjelp](#) (legeforeningen.no)

[Arbeid mot mobbing, veileder for ansatte og ledere i grunnskolen](#), Utdanningsdirektoratet (2016)

[Arbeid med voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn](#), Elin Skogøy, RVTS (2008)

[Asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente, Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente](#), Helsedirektoratet

[Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet](#) (2013-2016) Barne- og likestillingsdepartementet

[Veileder: Forebygging av kjønnslemlestelse – Tilbud om samtale og frivillig underlivsundersøkelse](#)

[Veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring](#) (Helsetilsynet.no)

[Konvensjoner og lover om tvangsekteskap, Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet](#) (2010)

[Første delrapport i følgeevalueringen av Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2013-2016](#)

[Rapport](#) (2015:003) Oslo: Institutt for samfunnsforskning (2015)

[Aldring og livsløp 3/2006, fakta om vold mot eldre](#), Olaug Juklestad (2006)

[Veileder til «retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksne med utviklingshemming»](#) Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2014)

[Overgrep mot eldre i Norge – erfaringer og løsningsstrategier](#), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Jonassen, W., & Sandmoe, A. (2012)

[Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner - også for eldre utsatte?](#)

[Overgrep mot eldre i nære relasjoner og politiets rolle](#), Geir Aas (2015)

[Psykisk syke og rusmisbrukende kvinner som brukere av krisesentertilbud](#)

[Fra bekymring til handling](#) - En veileder om tidlig intervensjon på rus-området, Helsedirektoratet (2010)

Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner, 2018. URL: <https://voldsveileder.nkvts.no/vold-mot-barn/>

Kartleggingsskjema - vold i nære relasjoner

TO-leder:

Avdelingsleder:

Fagområde:

Grupper som utsettes for vold	Barn og unge 0-18		Voksne 18+		Gravide Eldre 67+		Eldste eldre 80+		Personer med psykisk funksjonsnedsettelse		Personer med fysisk funksjonsnedsettelse	
	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
Antall saker												
Hva slags type voldssaker er registrert												
Hvem er voldsutøver												
Utarbeidede rutiner/prosedyrer for hvordan håndtere												
Gjennomført kompetansetiltak - i tilfelle ja, hva slags tiltak?												
Hvilken kompetanse anser du som viktig for din tjeneste?												

Tanker om hvordan man ønsker å jobbe med dette temaet – hva er viktig for din tjeneste?						
Andre forhold du ønsker å formidle						